

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

Василенко М.Ю., здобувач вищої освіти групи Б 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Несприятлива демографічна ситуація в Україні, насамперед різке зменшення народжуваності, пов'язані із загостренням проблем функціонування сімей як осередків відтворення населення, зниженням їхнього демографічного потенціалу. Особливо гостро ця проблема проявляється у сільській місцевості. На народжуваність впливає багато так званих непрямих детермінант: соціальні, економічні, культурні й екологічні чинники. На їх динаміку впливають, в свою чергу, й інші чинники, найбільше значення серед яких в Україні мають соціально-економічні, оскільки їхня дія на дітородну активність опосередковується світоглядними й аксіологічними феноменами. Найнегативнішою демографічною тенденцією в Україні в період суспільно-економічних трансформацій стала відсутність економічного забезпечення відтворення населення в цілому та в сільській місцевості зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемам демографії та факторам, що на неї впливають присвячено багато праць українських науковців, зокрема, таких, як І.К. Бондар, В. Гошовський, О.П. Сологуб, Л.С. Дорошенко, Н. Мірко, В.М. Медков, Е. Лібанова, С. Пирожков, В.С. Стешенко, А. Романюк, А. Шаповал та ін. [1]. Проте, негативні тенденції в демографічній ситуації, зокрема у сільській місцевості, в Україні зумовлюють необхідність дослідження причин та наслідків демографічної кризи для української держави і населення України, мінімізації її негативних наслідків та пошук напрямів покращення демографічної ситуації.

Сучасна демографічна ситуація в Україні характеризується глибоким порушенням демографічних процесів. Скорочення чисельності населення обумовлено кількома чинниками. Найвагомий із них – скорочення

природного приросту населення, рівень якого із 1999 року зменшився у 9,3 раза. Інтенсивність природного скорочення сільського населення вища, ніж міського. Показник смертності сільських жителів у 1,7 раза перевищує міський. У містах більш значні масштаби природного скорочення населення властиві чоловікам, а в селах – жінкам.

В основі динаміки зменшення населення – низька народжуваність. Сучасні параметри народжуваності в Україні в 1,8 раза нижчі, ніж необхідно для заміщення поколінь. Рівень народжуваності слід оцінювати як вкрай недостатній, оскільки він не забезпечує простого відтворення населення. Деяке поліпшення абсолютних і відносних показників народжуваності, яке спостерігається із 2000 року, не змінює загальну ситуацію [2].

Для демографічних процесів, що відбуваються в Україні, характерним є підвищення смертності населення, динаміка якої порівняно із 1999 роком зросла більш ніж на 33 відсотки. Для дитячої смертності характерне стійке зниження. З 1995 року коефіцієнт дитячої смертності (діти у віці до одного року на 1000 народжених) скоротився з 14,7 % до 9,6 %. Ця динаміка відзначається як у містах, так і на селі. Проте медичні експерти вважають, то якщо орієнтуватися на європейські стандарти, за якими дитяче життя вимірюється від 22 тижнів, а не 28, як це відбувається тепер у медичній статистиці, то можна припустити значне підвищення показника дитячої смертності. Отже, у країні відбувається старіння населення як за рахунок зростання чисельності людей похилого віку, так і – через постійне скорочення кількості дітей у результаті зниження народжуваності. Зростають показники смертності населення України. Загальна річка чисельність померлих збільшилася майже в 1,5 рази [2].

В останній період активізуються еміграційні процеси, тобто відбувається відплив за кордон у пошуках кращої долі великої кількості людей. За кордон з України виїжджають особи працездатного віку, здебільшого високої кваліфікації. При цьому, незважаючи на високу якість робочої сили (майже 60% мігрантів мають вищу та середню спеціальну

освіту), як правило, більшість із них працюють на неprestижних та некваліфікованих робочих місцях, які не відповідають їхньому професійному рівню. За експертними розрахунками, на сьогодні за кордоном працює понад 3 млн українців. За різними джерелами інформації, найбільше нелегальних трудових мігрантів працює в Росії – близько 1 млн осіб, у Польщі – понад 300 тис. осіб, Чехії та Італії – понад 200 тис. осіб, Португалії – 150 тис., Іспанії – 150 тис., Туреччині – 35 тис. та США – 20 тис. осіб [3].

Отже, демографічна криза може перетворитись на «демографічну катастрофу», коли соціальний механізм відтворення нації вцент руйнується, а вся структура суспільного життя надовго втратить свою особливу системну властивість, тобто здатність зберігати міру відтворення конкретно історичного населення як єдності досягнутої якості і кількості. Втрата традицій багатодітності – загальна тенденція демографічної динаміки економічно розвинених країн. Але є «межа не відтворення», якої не можна переступати, оскільки за нею – втрата передумов сприятливих демографічних перспектив країни. Україна давно переступила цю межу, про що свідчать показники вичерпаної плідності і розподіл народжених за чергою надходження.

Список використаних джерел

1. Лібанова Е. Як подолати демографічну кризу / Е. Я. Лібанова // Праця і зарплата. – 2007. – № 12. – С. 4-5.
2. Статистична інформація. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Гнибіденко І. Демографічні аспекти національної безпеки держави / І. Гнибіденко // Україна аспекти праці. – 2007. – №5 – С. 11-17.

Науковий керівник – Горобченко О.А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ